

11.1 – משיחיות

- א. מדרש"א.
- ב. עוללות אפרים, ח"ב עמ' תרכו.
- ג. ליקוטי מוהר"ן.

11.2 – השגת השלמות

- א. חידושי הריטב"א.
- ב. עץ יוסף על "עין יעקב".
- ג. מאמרי הראי"ה, ח"ב עמ' 439.

וראה עוד:

יד יוסף על "עין יעקב", הצדיק והיצר.

11.3 – השווה והשונה בעולם

- א. חידושי אגדות מהר"ל, ח"ג עמ' צח.
- ב. בן יהודע.

והבונה שאמר רב"מ דאלוין נמדברא הייך נדך התסדלות ואיתלוי לן הוא טייעא לפי הנמשל הוא חכם נחמח התורה ולפי המשל הוא חכם נחמח הטבע כמו הטייעא: ואמר דהורה שקיל ומורח בו. כי המעלה העליונה נחמח הנאמר נחמח הוא שנאמר ט לבן והריחו בראת ה' ולא למראה וגו' ואמרין נפרק חלק לגן דמורח דלחין דלוי בריח ממש אבל מעלה יתירה יהיה ט כאלו יבין הדברים בריח והוא שאמרין לון לפי שמעלות הדיינין ט' מדות שאמר יתרו למשה ולא מלא בהן רק ג' שהן נדיקים חכמים ודועים אמר שיתר על הז' מדות יהיה נחמח ה' מדה שמיית שהיא דמורח דלחין כמ"ש ט' והוא עליו רוח ה' רוח חכמה ויניח רוח עלה וגפרה רוח דעת ויראת ה' והריחו בראת ה' וגו' היא מדה ט' וסיים שס' כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים וע"ז אמר כי זה החכם היה קרוב נחמח למעלה משיח והיה שקיל עפרא דהייט ט' אדם שמעפר וזומר הוא קרוך והיה מורח ט' מה טבעו וכענין שאמרין לון גם נשאר חכמים מהי ליה נקניטא שדימה הגוף כחומר הקנין והחכמה נמה שיש ט' ואמר נחמח לימודו עמו כמה מרחיקין ממיא שהיא המעלה העליונה מדה ה' דמורח דלחין גבי משיח כמ"ש לון בענינו כמים לים מכסים ואמר ט' פרסי ע"ש ט' המדרגות שמרוחק האדם נחמח למודו עד שינא למדרגה עליונה שהוא דמורח דלחין ואמר חנין בסדרי משנה ובתלמוד לון והייט ליה למהות שוב נקניטא א"ל דמרחקן השתא רק ג' פרסי דהייט ג' מדרגות שאמרין כי כבר הגענו לחמשה מהם ע"י הלימוד ואמר אפכית ליה מלשון הפוך נה ט' שהפכתי נחמח ללמוד לפני ולא יכלת ליה לנא למדרגתו או שאמר אפכית ליה הענין שלא יבין דברי הטוב ולא יכלת ליה כי גם מה היה קן בריח:

לבן ישעיהו יא, ג. לגן סנהדרין דף צג ע"ב. לון ילקוט שמעוני דברים תת"ב. לון ישעיהו יא, ב. לון לעיל דף כב ע"א. לון ישעיהו יא, ט. לון לשון הגמ' לעיל דף כב ע"א, שבת דף קח ע"א.

א1. ליקוטי מזהר"ן

ב1. עוללות אפרים

וסנא נחמח אתלויין ביהן ההוא טיעא - סוחר ושמעאל. זה בחינת צדיק הדור, שהוא כלול כל התפלות במשיח, ותפלות זה בחינת סוחר ושמעאל, כמו שכתוב (בראשית 40): כי שבע ה' אל ענדי ומרגמוני קבל ה' צלותך. וזה: סוחר, כי סביב תרגומו סוחר, וזה בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים 55): ואמונתך סביבותי. ואתלויין ביהן ההוא טיעא - שקשרנו את עצמנו עם צדיק הדור, שהוא בחינת משיח, כלליות התפלה. ושקיל עפרא ומורה, ואמר: הא לדוכתא פלן, הא לדוכתא פלן - עפרא זה בחינת תפלה, כמו שכתוב (ישעיה 40): ימן כעפר תרבו; ותרב זה בחינת תפלה, כמו שכתוב: בתרבו ובקשתי. ומורה, כי יש לו כח הנה להרים עלייך שהוא כלול כל התפלות; וכתוב: ותחלתי אחטטלה. ואמר הא לדוכתא פלן - שהיה יודע שיערי תפלות, והיה יודע כל תפלה השקד לשכחו. ואמרין לה: כמה מרחקין מסינא, ואמר הבו לי עפרא, ויהבינן לה. אמר לון: תסניא פרסי. תנינן ויהבינן לה. אמר לון: תלתא פרסי. אפכית ולא יכלית לה - היינו: אמרין לה כמה אנו מרחקין מסינא - מבחינת (א"ת ט): שקפי לבך במים נכח פני ה'. אמר לון תסניא בחינות, היינו למוד התורה, שהיא חמשה חמשי תורה. חמשה תפלות. תנינן ויהבינן לה - תנינן לשון למוד, ואמר הלמוד יהבינן לה להריח בריח מואת מרחקין מואת הבחינה של מים. ואמר לון תלתא פרסי - היינו שלשה בחינות תפלות. והראיה לנו סימן על זה, שעדין לא הגענו למדרגה זאת, שנחלל בלבד בכונה, עד שנשפך לבנו לפנינו במים, והא ראיה: אפכית - כמו שכתוב (תהלים 55): אף תשיב צור תרבו ולא תקמותו במלחמה; כי כל התפלות הם בחינת תרב אצל משיח, ואם היו התפלות בבחינת הנהל, גודאי לא היה משיב צור תרבו, וזה סימן, שעדין לא הגענו למדרגת: שקפי לבך במים נכח פני ה'.

רמז לתלמיד חכם על דרך כי טוב סחורה מכל סחורה שקיל עפרא ומורה כמו שמצינו מאמר י. במלך המשיח דמורה ודאין כמ"ש רוח על החכם והריחו ביראת ה' וכמו כן חכם שנמשל לנביא זה היה מבין בריח כל אדם והיה מורח עפרא היינו החומר שלו וידע איזו צדיק ואיזו רשע זה"ש הא אורחא לדוכתא פלן כו' ר"ל ידע לשפוט בשכלו לאמר זה לגיהנם וזה לגן עדן אמרינן ליה כמה מרחקין ממיא ר"ל מאחו שחכים כולי האי וכל רז לא אניס ליה שמא ידע זמן הגאולה שנאמר בה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים זה"ש ממיא ואמר לון הבו לי עפרא יהיבנן ליה רמז לה' שסיכה ראשונה אל הגאולה היא הענוה כד"א ואנכי עפר ואפר וכתוב וענוים ירשו ארץ וכתוב משח ה' אותי לבשר ענוים ואמר לון תמני פרסי רמז לקיים ה' חומשי תורה ודין ואמת ושלוש אשר עליהם העולם קיים כמ"ש בנאות דשא ירביצני דשא ראשי תיבות דין שלום אמת על מי מנוחות ינהלני היינו התורה כאמור. תנינן ויהבינן ליה ר"ל אם כבר תנינן ולמדנו ה' חומשי תורה. אמר לון תלתא דין אמת שלום אפכית ליה אמת קודם שלום לראות אם דבריו במקרה או בנסיון ולא יכל ית ליה כי כל דבריו היו מכוונים על פי האמת:

א. ריטב"א
 עובדא דטייעא דמורח ארעא. דבר טבעי הוא,
 ואעפ"כ יש בו משל כי השם אורחותיו זוכה
 ומקבל פני שכינה¹⁰.
 10 סוטה ה, ב.

ב. עץ יוסף

בן זימנא חלא הוה קא אזלינן במדברא. פי' היינו מתבודדים במדבר לפרוש ולהתרחק מיישוב בני אדם נעסוק בחוכה ואיתרוי
 צדקן ההוא טייעא. פירש רש"ם סוחר יושמעאל. ור"ל שזה הוא היצה"ר. והוא הסוחר הגדול המחזר צעירות והולך סחור סחור לכל העולם ואין נמלט ממנו
 כדכתיב כי אדם אין לדיק בארץ וגו' ובני עליה הם מועטים. שמיא לכל אחד ואחד הסחורה האהוב לו יש בממון של איסור ויש בעריות ורובם ככולו
 נלשה"ר. וכן ככל עבירות פרטית מביא לכל אחד ואחד הסחורה שרוצה בה כמוזכר במדרש הנעלם פרשה וירא דף קי"א ע"ב עיין שם. וכינה אותו בשם
 סוחר יושמעאל לפי שמצינו בישמעאל ששם אחד נאמר בו על פני כל אחיו
 ישכון. ופעם אחד נאמר על פני כל אחיו נפל. כמו כן הוא השקן הוא היצר
 הרע פעם אחד הוא נוטף את האדם ולפעמים האדם מנאף אותו הוא נוסף: דהוה שקיל עפרא. דהיינו בן אדם שמעפר וחומר. הוא קרוץ: וסורח ליה.
 מה עבדו ר"ל שתי ליה בקניקיה: ואמר הא אורחא לדוכתא פלן כו'. שכתב האלשיך על פסוק ויקח להם איש מה לבית אבות. שאלו האדם בהתחיל היצה"ר
 להשכים לפתחו כעני ודל לא היה נותן לו יד לעולם היה תחתיו ואלדבה יהיה לו מעיר לעזור לעטו את ה' בשני הלצות הם שני היצרים. וזה שאמר הא
 אורחא לדוכתא פלן לג"ע. והא אורחא לדוכתא פלן לגיהנם: אכרינן ליה כמה מרחקינן ממיא. ר"ל ממדת אנרס שמדתו מדת החסד ומדת המים
 כדליחא צוה"ק פרשה וירא דף ק"ב. ושאלו זה מפני שאחז"ל אין לך דור שלא יהיה בו שלשים לדיקים כאברהם אבינו ע"ה. ע"ז השיב להם הבו לי עפרא.
 להריח ולתחי על קנקנס. יבנינן ליה: (ואמר לן תמיא פרסו. הכוונה על מה דליחא במתימתין סוף מסכת סוטה. וז"ל ר"פ בן יאיר אומר זריות מביאה
 לדי נקיות ונקיות מביאה לדי עהרה. וטהרה מביאה לדי פרישות ופרישות מביאה לדי קדושה. וקדושה מביאה לדי עוהה. ועוהה מביאה לדי יראת חסא.
 ויראת חסא מביאה לדי חסידות. ונכיות שהיה תחלת פרישות מעסקי העוה"ז נדקו דבריו באמרו דמרחקי ממיא תמיא פרסו. פי' שמונה מעלות. ואחר
 שהתחלנו להתנהג בקדושה רבה: תנינן ויהיבין ליה. למורח לן כמה מרוחקים ממיא: אב"ר לן דמרחקינן תלתא פרסי. פירוש שלשה מעלות שכשהגיע האדם
 למדת הפרישות עדיין הוא רחוק שלשה מעלות למדת חסידות כ"ל: אפכית ליה. כשהפכנו מעט את עצמנו מלפרש בדרכי החסידות: ולא יכלית ליה
 ולא יוכלנו לעמוד כנגדו שבהפך לנו להיות אחריתו מנון להסתער עלינו. וכמו שאחז"ל אל תאמין בעתך עד יום מותך ועיין מ"ש האלשיך על המשנה הוי ר'
 כלני כו' (גבולת בנימן) וע"ש בחריכות:

ג. מאמר הראי"ה

בכלל אמר תחילה בכל דבריו שהיו הולכים בספינתא. רק במאמר שלפני זה ובזה
 המאמר סיפר שהיו הולכים במדברא. ושורש חילוק הענינים הוא כי היס והיבשה הוא
 נגד התורה הנגלית והנסתרת; חכמות שמדברים בענינים עליונים ונסתרים מעניני הנשמה
 הם מענין היס. והמדברים בעניני הגוף המעשים והמדות ענינם יבשה. אך מקור התורה
 במדבר שהוא הפקר לכל, ודברי הגר"א ז"ל על דברי התיקונים דרעיא מהימנא בקע ימא
 במטה דילי' ובסוף יומיא יבקע ימא דאורייתא בקולמסא דילי'. דהיינו שהנסתרות יהיו
 גלויות ויהפך ים ליבשה להיות בו דרך לעבור ברגל נח להשיג. והנה ענין הטייעא מצינו
 ג"כ בזוהר כמה פעמים שהיה עמהם טייעא, והוא מעלה מיוחדת בחכמה, שמצינו ב'
 ענינים בתורה ולומדיה, כי חז"ל אמרו הכל צריכים למרי חיטיא על סיני (ברכות סד, א)
 ורביתבאות בכח שור 'קרי רב יוסף אנפשיה' (סנהדרין מב, א). א"כ דומה ענין פעולת
 חכם על התורה לפעולת השור העובד ומוציא תבואות מהארץ, להיות לחם
 להחיות בהם את האדם בלחמה של תורה, ונקראים ג"כ ת"ח מחצדי חקלא בלשון הזוהר.
 ויש במקרא ג"כ ענין סחורה על השגת התורה, 'כי טוב סחרה מסחר כסף' (משלי ג יד).
 'היתה כאניות סוחר' (משלי לא יד). והחילוק שבין עובד האדמה לסוחר, כי העובד יושב
 במקומו ועובד ומוציא לחם, והסוחר סובב והולך לקנות סחורה המקובצת, והוא נודד
 ממקומו תמיד, — כן יש בחי' בחכמים שהוא עומד במדרגתו ובמקומו ועוסק בתורה
 וחכמה, ואינו נד והולך, ויש כת חכמים, שמעיין בחכמתו ע"י סיוע של כל הדברים
 שרואה תחת השמש, ובכל חילוקי בחינות הנבראים, וגם כוחן הרבה דברי תורה מנפשו.
 והולך ממדרגה למדרגה לבחון דרכים ונתיבות של תורה, גם הוא מכין איך להתנהג
 בפועל בקדושת התורה, ובאיזה דרכים יגיע על ידה למעלות עליונות, בין ע"י התורה
 שמחדש בעצמו, בין מה שחכמים אחרים מחדשים, והוא דוגמת הסוחר המזמין את
 הסחורה לפני הקונים.

והנה ללמד לכל אדם דרכו ומעלתו. איך יתנהג בעניני שלמותו. הוא לימוד גדול ונורא. כמש"כ הגר"א במשלי (טז ד) כי יש לכל אחד אורח מיוחד לפי ענינו. ואין דרך שלמותו של זה שוה לשל זה כשם שאין פרצופיהם דומים. ועיי' בדברי הגרמ"ח לוצאטו בפ' לאד"ר ע"פ 'ואורח צדיקים כאור נוגה'. ויש דרך להבחין מעלת כל אחד מצד ערך נפשו ונשמתו. בין בשורש קדושתה ממקורה וערכה מצד עצמה. בין לפי מצב מעשיו ועניניו. אמנם יש חכמה גדולה להכיר ג"כ מגופו של אדם את כל עניניו ודרכי תיקונו. כי הדבר פשוט אחרי אשר בצלם אלהים ובמחוגה אלקית נעשה הגוף. וכשם שיש להשכיל מענין הגוף ג"כ כמה ענינים בעניני אלקות. כמש"כ 'ומבשרי אחזה אלה' (איוב יט כו). על-אחת-כמה-וכמה שיש להבחין עניני הנפש על ידו. והמשכיל בזה — כמו בענין 'זה ספר תולדות אדם' (בר' ה ב). שכתב הרמב"ן (שם) בשם רב שרירא שיש דרך חכמה להכיר בפרצוף האדם כל דרכיו ומעשיו. וכהובא בזוהר פ' יתרו וכמסופר בשם האר"י. — א"כ ידע ג"כ מענין גופו איזה דרך זו ילך לקנות כל המעלות האפשריות לו משלמות וקדושה. ויש חכמה בזה להכיר בריח ממש. ויש ג"כ בחי' בענין הריח שהוא רומז על השגה גדולה. אבל היא מבוררת הרבה. כמש"כ במ"א כי החוש הוא מבורר אבל אין השגתו בענינים נשגבים. והשכל יש בו לפעמים ספיקות אבל השגתו נתלית בנשגבות. אבל הריח הוא מיוחס לנשמה. והוא הנאה נעלה מאד ומבוררת. שעכ"פ הוא חוש. ע"כ החכם הזה. ששם דרך מחקרו על שלמות נשמתו של אדם ע"י גופו. היתה בהשגתו ב' מעלות. שהיתה השגתו קרובה לחוש ומבוררת. ומכ"מ עלה מתוך השכלת הגוף. שהיא נגלית בערך הנשמה. לענינים גבוהים רכי הערך.

והנה האדם במצבו בגוף הוא רחוק מכל בחי' הקדושה אם לא יקדשהו. ומצד טבעו הוא רחוק מכל מעלה. אלא שאם יכניחו יזכה למעלה וכן וכבוד. אבל מדת מעלתו של הגוף היא לזכות לסוד הרוח. שהוא עיקר האדם שבחינתו בתפארת. כמש"כ 'כתפארת אדם' (ישעי' מד יג). ועומק החכמה שורש התורה. אורייתא מבינה נפקת. שהיא השמינית למדרגה. כנודע מדברי חכמים בכינור של ימוה"מ שהוא של שמנה נימים (ערכין יג. ב). ועיי' מגדל-עוז (הל' חשובה פ"ח) ובשער הגמול להרמב"ן. נמצא שלפי טבעו של גוף. האדם הוא רחוק מקדושת שורש התורה שמונה מעלות. שענין הגוף הוא במלכות דעשיה. ועיי' זוהר תרומה ע"פ 'יבא כל בשר להשתחוות'. רק כשמתכוין לקדש עצמו. יזכה להיות איש אשר רוח בו. וירחק ג' מעלות ממעלת המים העליונים של רחובות הנהר היוצא מעדן. וזה החכם המכיר כח הנשמה ומעלתה מעניני הגוף וכוחותיו. כח חכמתו גדול להיות יתיב בתונו דליבא (נדה כ. ב). כי גם אם יערוך איש נגדו מעשים טובים בגלוי. ומדות טובות. מ"מ אם גופו לא נתקדש באמת יכיר את תוכו כענין 'ותהי עונותם על עצמותם' (יחזקאל לב כז). וכשמה"כ 'הכרת פניהם ענתה כס' (ישעי' ג ט).

וזה שסיפר זימנא חדא הוה אזלינן במדברא, לחקור בחכמות התחתונות מצד הגוף לעלות על ידם אל חכמה מעולה בעניני הנשמה. ואיתלוי בהדן ההוא טייעא, חכם העסקן בדברים. וחוקר לכל תכלית בחכמת התורה ע"י ראיית חושיו בעניני האדם והעולם. ע"כ הוא תר וחופש ונודד לדרכים לראות מעשה ד' ונפלאותיו. והוא יודע דרכי המדות והמעלות ותהלוכותיהם כראוי לכל אדם לפי ענינו. כי שלמות חכמתו להכין התורה הוא שתהיה מושגת לכל אדם לפי ערך הנאתו וקירוב תועלתו. כסוחר הזה שמזמין הסחורה ליד הקונה בלא טורח. והי' כשרונו דהוה שקיל עפרא, נותן בשכלו להתבונן על עניני העפר. הגוף שהוא עפר מן האדמה. ומורח ליה להשיג ע"י נפלאות במעלות הנשמה ודרכי קדושתה בהשגה ברורה כענין הריח. והנה אמר הא אורחא לדוכתא פלן והא אורחא לדוכתא פלן, על מדרגה שראוי לכל אדם להשתדל להשיגה לפי ערכו היה מיעץ לפי הכרתו ע"י הגוף להכיר ממנה ג"כ נפשו ומעלתה. ומראהו איזה דרך יבחר לו לבוא לשלמותו. כי אין הדרכים שוים לכל אדם. והנה לא היה תימא כ"כ כשמבחין על הדרכים והמדות שבכח המעשים. שעכ"פ נחלים בחומר. אלא שגם הענינים

הנתלים במקום גבוה הרבה ג"כ היה משיג ע"י הגוף. והוא דאמרינן ליה כמה מרחקינן ממיא, שיבחינן הריחוק של בחי' הנשמה ממים העליונים, שהוא עלמא דאתי סוד הבינה. סוד הבינה שהוא הנהר היוצא מעדן (בזוהר תרומה קע"ב ב' מים דא בינה). ואמר לן תמניא פרסי, היינו מתחילה קודם שהורה אותם דרך הקדושה איך להעלות נפשם היו רחוקים כל המעלות הנמצאות שהיו בשפל המצב, כמו 'ותגל מרגלותיו' דשכיבת לארעא כמבואר בדברי הזוהר, ועי' ספר הגלגולים. אך אח"כ הורה להם דרך בית חייהם איך לזכות למעלה האפשרית לאדם, אח"כ תנינן ויהבינן ליה, ותהי' ג"כ כוונתו 'תנינן' מלשון משנה, שלמדו דרכיו והלכו בהם ואח"כ חזרו לחקור ממנו מעלתם, כמה רחוקים הם מתכלית שלמות העליון של סוד עוה"ב, ואמר להם תלתא פרסי, כי לבחי' הרוח יזכה האדם בקביעות, כי הנשמה אינה כ"א מתנוצצת באדם ומאירה מלמעלה עליו, עיי' בס' נפה"ח, ובחי' הרוח היא בת"ת 'ותחי רוח יעקב אביהם', והוא תלתא פרסי מסוד הבינה לפי סדר המעלות חג"ת וכינה על גביהם, לאנקא לבנין. אפכית ליה, היינו להורות על אדם שחיצוניותו טוב ותוכו רע, להכיר ענינו ע"י הגוף, וחשב שבו יטעה, ולא יכלית לו כי סוד ד' ליראיו להכיר ע"י הגוף את כל תוכן ענינו הפנימי כפי מה שהוא, וכמש"כ 'ואת ישרים סודו' (משלי ג לב), שהישר נקרא ההולך בנתיב ישר של מדות טובות ומטהר גופו להיות אכסניא של תורה וחכמה, התורה והקדושה שורים עליו, להחכימו באור גדול של תורת אמת, וכמש"כ בדוד 'ואדוני חכם כחכמת מלאך האלהים' (ש"ב יד כ).

11.3 – השווה והשונה בעולם

א. חידושי אגדות מהר"ל

ב. בן יהודע

שם דהוה שקיל עפרא ומורה ליה. זאת המעשה אפשר להיות במציאות, ולכן לא פרשתי בה רמז, כי ידוע כי הראשונים היה להם הרגשה בחוש הריח דבר נפלא, וכמו שאמרו רז"ל ושבת דף פ"ה ע"א על החי וכיוצא. ומה שאמר לדוכתא פלן, הרגשתו היתה מכח האוירים הנמצאים בדוכתא פלן דוכתא פלן, דיש מקום אוירו חס או קר, ויש אוירו יבש ולת, ויש זך או עכור, ויש בזה כמה מדרגות, וכל זה ניכר מן ריח העפר הקרוב לאותו אויר אפילו רחוק עשרה פרסאות או יותר. גם יש בזה חכמה נפלאה, להרגיש מן ריח העפר על מקור המים, שיוכל לידע במקום שמריח כמה הוא רחוק מן מוצא ומקור המים, דאפילו אם ישאו את העפר מן קרקע שלו יווליכו אותו למקום אחר, נשאר באותו עפר כח ריח ההוא שיוכל לשער בו כמה היא הרחקתו מן המים, ולכן כאשר הריח באותו עפר שלקחו מקרקעו בראשנה אמר להם רחוק שמונה פרסאות, והם הצניעו אותו עפר אצלם, וכשהלכו עוד שיעור חמשה פרסאות, חזרו ונתנו לו אותו עפר, ואמר להם רחוק שלשה פרסאות. ונראה דההוא טייעא היה מן עשרת השבטים היושבים במדבר הגדול, וצד אחד של המדבר הוא דבוק עם ערי ג'ינא, וצד אחד סמוך לערי תימן שהם ערי יאמ"ן וגם סמוך לו מדבר שהלכו בו ישראל, וגם סמוך להר סיני, ועיר גיד"א ומק"א וכיוצא:

אמר רבה בר בר חנה (שם) ואמר רבה בר בר חנה חדא הוי אזלינא זימנא חדא הוה אזלינן במדברה וכו'. בא לספר במדברא ואתלוי בהדן והוא ג"כ מענין מהות המדבר טייעא דהוה שקיל עפרא כמו שדבר ממהות הים ומורה ליה ואמר הא אורחא ובא להודיע כי העפר מצד לזוכתא פלן והא אורחא עצמה משתנה כפי רחוק לזוכתא פלן אמרינן ליה כמה המקום וכפי קירוב המקום מרחקינן ממיא ואמר לן באורך וברוחב, כי אין הבו לי עפרא יהבינן ליה ראוי שיהיה מקום אחד ואמר לן תמניא פרסי. שוה כי שנוי הארץ תולה

בקירוב המקום ובריחוק המקום ממזרח וממערב ומצפון ומדרום ולפיכך אי אפשר שיהיה שני מקומות, שהם מתחלפים באורך וברוחב, שוים. ואם כי בישוב אין הדבר כך, כי העפר שהוא בישוב אינו עפר פשוט במה שהוא מקום ראוי לזריעה ולחרישה, ולא כן העפר שהוא במדבר שהוא עפר פשוט, ולכך אי אפשר לומר שיהיו שני מקומות שוים בו כלל. וכן הקירוב והריחוק לים משתנה כי המים והיבשה הם שני דברים מחולקים והפכים ולפיכך הם מתחלפים. ויש לך לדעת עוד כי המדבר הוא מקום מדת הדין וכל דבר שהוא בדין הוא ניכר ומבורר שהרי הוא מתחייב בדין, ולפיכך המדבר שם בפרט נזכר ומבורר בין מקום למקום. והטייעא הנאמר כאן הוא השכל הנקרא טייעא כמו שאמרנו לפי שהטייעא בשביל שהוא משוטט ומסבב בכל מקום עומד על הדברים וכך השכל מפני שהוא משוטט בכל הנמצאים הוא עומד עליהם ומכירם. וגם לפי מה שהדברים נאמרו בצורתם המושכלת המופשטת ולכך בכל מקום שזכר טייעא נאמר כאן על כח המכיר המהות המופשטת כפי מה שהוא באמתו והוא השכל, ודבר זה ברור.